

Antikvarisk kontroll

Gustav Adolfs kyrka, Viby

INVÄNDIG RESTAURERING

Fjälkinge kyrkliga samfällighet, Gustav Adolfs socken i Kristianstads kommun
Skåne län

Malmö Kulturmiljö
Enheten för Kulturmiljövård
Rapport 2008:023

Jörgen Kling

Antikvarisk kontroll

Gustav Adolfs kyrka, Viby

INVÄNDIG RESTAURERING

Fjälkinge kyrkliga samfällighet, Gustav Adolfs socken i Kristianstads kommun
Skåne län

Malmö Kulturmiljö

Box 406

201 24 Malmö

Tel: 040-34 44 75

Besöksadress: Malmöhusvägen 3

www.malmo.se/kulturmiljo

Antikvarisk kontroll

Gustav Adolfs kyrka, Viby – Invändig restaurering

Fjälkinge kyrkliga samfällighet, Gustav Adolfs socken i Kristianstads kommun, Skåne län

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2008:023

Författare: Jörgen Kling

Foto: Jörgen Kling

Grafisk form: Anders Gutehall

Omslagsbild: Gustav Adolfs kyrka

ISSN: 1653-493x

© Malmö Kulturmiljö 2008

Innehåll

Tekniska och administrativa uppgifter	4
Historik/beskrivning	5
Arbetets omfattning 2007-2008	5
Avvikelser och tillägg från arbetshandlingar	12
lakttagelser under arbetet	14
Konserveringsarbeten	20
Antikvarisk kommentar	21
Övrigt	22
Referenser	22
Årets rapporter	23

Bilagor

Bilaga 1 Arbetsbilder

Tekniska och administrativa uppgifter

ObjektGustav Adolfs kyrka
Län Skåne
Kommun Kristianstad
Socken Gustav Adolf
BeställareFjälkinge kyrkliga samfällighet

Länsstyrelsens tillstånd Dnr:433-33385-06, 2007-08-23. Dnr:433-49350-07, 2007-09-06.
.....Dnr:433-1178-08, 2008-04-01. Dnr:433-28271-08, 2008-04-24.
Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skånes yttrande 2007-07-02

Syn av arbetsområdetUtfördes av Regionmuseet juni 2007
Arbetena påbörjades..... v. 37, 2007
Slutbesiktning 2008-04-29, 2008-05-26, 2008-06-23, 2008-08-25

GeneralentreprenörMur & Puts AB, Fjälkinge
Under/sidoentreprenör Simons Måleri AB, Bengtssons Smide & VVS, MA Larm & Eltjänst,
Konservator Herman Andersson AB, Unnés Möbelverkstad, AB V.Fongs Gelbgjuteri

Konsult Ponnert Arkitekter AB, E. Troelsgård rådgivande ingenjörer A/S, Öhrns Ingenjörbyrå AB
Arbetsbeskrivning..... Ponnert Arkitekter AB, E. Troelsgård rådgivande ingenjörer A/S,
Öhrns ingenjörbyrå AB 2006-06-09. Kompletterande handlingar: 2007-07-13, 2007-08-22, 2008-04-
21. Konserveringsarbetsbeskrivning av Konservator Herman Andersson AB 2008-01-05.
Antikvarisk kontrollantJörgen Kling, Malmö Kulturmiljö

Historik/beskrivning

Gustav Adolfs kyrka i Viby är ursprungligen en romansk kyrka uppförd i slutet av 1100-talet med långhus, kor och absid. Under 1400-talet andra hälft valvslogs kyrkan och kort därefter dekorerades kyrkan med kalkmålningar i den s.k. Everlövmästaren stil. År 1784 tillkom tornet i väster och 1822 nykyrkan på kyrkans norra sida.

I dag har kyrkan stickbågiga fönsteröppningar med spröjsade träfönster. Långhusets, korets, absidens och nykyrkans fasadytor är putsade och kalkavfärgade vita medan tornkroppens gråstensmurade fasader står oputsade. Det brutna sadeltaket över långhus, nykyrka och kor är täckta med grönmålad stålplåt medan taket över absiden liksom tornets takkupol är täckt med kopparplåt. I samband med en anlagd brand i tornet 2003 uppstod skador som åtgärdades hösten 2004 - våren 2005.

Den västra delen av kyrkorummet som ingår som en del av det nedre tornrummet, avgränsas in mot långhuset av en bred tornbåge. Tornbågen är delvis dold av det låga plana trätaket under västra orgelläktaren som bärs upp av gult marmoreringsmålade kolonner med bladkapital. Kyrkans långhus är övervält med ett vitmålat putsat tunnvalv av trä avgränsat mot de slätputsade vita väggarna med profilerad taklist. Med en bred rundbågsöppning i långhusets norrvägg ansluter nykyrkan med tunnvalv och slätputsade väggar. Kyrkans predikstol med baldakin är från 1600-talets början. Altaruppsatsen är ett verk från 1692 medan altartavlan i dess mitt inte är ursprunglig utan härstammar från 1700-talet.

Kyrkorummets gestaltning präglas dock främst av 1800-talet då nykyrkan uppfördes. Altarringen med knäfallet är från 1879 och ersatte en äldre från 1600-talet. En äldre sluten bänkinredning ersattes vid en restaurering 1902 av de nuvarande öppna bänkarna. Den äldre orgeln från 1851 ersattes av en ny mekanisk orgel med sex stämmor, byggd av Åkerman & Lunds Orgelfabrik AB. Dock behöll man den äldre orgelfasaden från 1849 utförd i nyklassicistisk stil efter ritningar av C. G Blom. Vid samma tillfälle 1902 putsades trävalven i långhuset och nykyrkan, samt dekormålades kyrkorummets murar med en bröstningspanel avslutad av en bård och där ovan en kvaderimitation. Kring triumfbågen var en marmoreringsmålning. Troligen var det vid restaureringen 1939-40 som dekoratiönerna målades över. Det var vid samma tillfälle som de medeltida kalkmålningarna i koret blev frilagda av konservator Osvald Oswald. Restaureringen 1939-40, under ledning av arkitekt Leon Nilson, omfattade även ommålning av inredning och snickerier samt installation av elanläggning för belysning och uppvärmning. Vid samma tillfälle blev den gamla värmekaminen demonterad.

1954 utfördes en invändig restaurering under ledning av arkitekt Torsten Leon-Nilson som omfattade ommålning av bänkar, trappor och fönster samt fernissning av brädgolv. All målning utfördes med linoljefärg. Vid invändiga arbeten i början av 1971 blev två bänkrader borttagna i långhusets nordvästra del och den medeltida dopfunten placerades på den frilagda ytan. Vid samma tillfälle utfördes en inbyggnad av västra delen av utrymmet under nykyrkans läktare. År 1974 utfördes åter en interiör restaurering under ledning av Torsten Leon-Nilson och som omfattade ommålning av vägg, valv och takytor, snickerier och fast inredning. Pelarna under långhusets läktare marmorades. Altaruppsatsens baksida och altarbordet målades i rödbrunt, och man inköpte en mekanisk orgel som placerades på nykyrkans läktare. Orgelfasaden ritades av Torsten Leon-Nilson. 1990 utfördes både utvändiga och invändiga arbeten. De inre arbetena omfattade renovering av fönster samt omläggning av golv i långhusets nordöstra hörn, där det befintliga brädgolvet ersattes med golv av svarta och gula tegelplattor, lika golvet i långhusets och korsarmens gångar.

Arbetets omfattning 2007-2008

Åtgärderna var föranledda främst av behovet av större förvaringsutrymme för utrustning, material och textilier samt att det äldre belysnings och värmesystemet var i behov av förnyelse. Med övriga åtgärder får de arbete som utfördes 2007-2008 betecknas som en total inre renovering av kyrkan. Sammanfattningsvis ingick följande arbeten:

- Rengöring putslagning och avfärgning av odekorerade väggytor. Kyrkans samtliga inner- och ytterdörrar, innerfönster och trappor samt delar av den fasta inredningen såsom bänkinredning och läktare ommålades med linoljefärg. All linoljefärg var av fabrikat Gunnar Ottossons Färgmakeri i Genarp
- Inrättande av ny sakristia och teknikrum genom ombyggnation och utökning av läktarunderbyggnad i nykyrkan, ersättning av trappa till nykyrkans läktare. Den befintliga väggen, som avskärmade utrymmet under läktaren från kyrkorummet, revs varefter en ny vägg uppfördes längre söderut
- Ny textilförvaring, ett skåp för hängande textilier under den nya trappan i sakristian och en textilhurts för liggande textilier placerades på norra orgelläktaren.
- Byte av värmesystem och utbyte av befintligt elsystem. Det gamla elvärmesystemet blev demonterat och ersatt med ett vattenburet uppvärmningssystem som byggs på grundvattenvärme. De gamla Väggradiatorer byttes mot nya golvmonterade radiatorer av fabrikat Purmo. I långhuset och nykyrkan monterades konvektorer under bänkarna. Ny elanläggning med jordfelsbrytare och automatsäkringar installerades. Samtliga elledningar drogs om. I samband med framdragning av värmerör och rör för el-kablage utfördes en håltagning på norra sidan under golvet mellan vapenhuset och långhuset. Inga äldre lager kunde konstateras på den nivå som berördes av installationsarbetena. En större håltagning utfördes genom nykyrkans grundmur i nordöst vid befintlig inkommande elkabel. Endast omrörda jordlager berördes av grävningen. För övrigt drogs elledningar och värmeledningsrör dels under bänkkvarterens brädgolv, parallellt med golvets bärande reglar närmast mittgången, dels i nyupptagna rännen under tegelgolven samt under trägolven i kor och absid. I utrymmet under nykyrkans orgelläktare utfördes ledningsdragning i upphuggen ränna i betonggolvet.
- Två bänkrader på var sida om mittgången i nykyrkans norra del demonterades.
- Trägolven under de nu borttagna bänkarna i nykyrkan och de vid tidigare borttagna bänkraderna i långhusets västra del och invid predikstolen ersattes med gula och svarta tegelplattor, lika de äldre plattorna i gångarna.
- Installation av ljudanläggning utfördes av Firma Mentet i Helsingborg. Den gemensamma manöverpanelen för ljus, ljud och klockringning placerades i sista bänkraden på långhusets södra sida.
- Omklädningsknäfall och nya bänkdynor
- Renovering av kyrkans ljuskronor utfördes av Fongs Gelbgjuteri AB i Gränna.
- Två elektriska lamphissar för långhusets respektive nykyrkans ljuskronor monterades på kyrkovinden. Manöverpanelen placerades i sakristian.
- Installation av brand och inbrottslarm. Branddetekterings- och brandlarmsystem samplande system utgörs av Securitas System EBL 500, 8 sektioner. Anläggningen är ansluten till larmcentral via Multicom Brandlarmet utfördes med både partikel- och rökdedektorer. En partildedektor monterades på norra väggen vid nykyrkans läktare, vilket medförde att håltagning på vinden inte behövde utföras. Inbrottslarmsystem består av automatiskt inbrottslarm fabrikat Securitas typ 4000-serien. Anläggningen är ansluten till larmcentral med Multicom larmöverföring. Kyrkan är nu försedd med rörelsedetektorer typ passiv infraröd detektor, och larmdon för inbrottslarm anläggningen utgörs av sirener
- Uppmunring av dopaltare mot norra delen av triumfbågsväggen mot väster. En diskussion fördes med länsstyrelsens representant på plats i kyrkan angående förslag till nytt dopaltare, omfärgning av modern orgelfasad samt utvändigt taklucka. Länsstyrelsens beslut i nämnda förslag är daterad 2008-04-24 dnr 433-28271-08.
- Delvis ny färgsättning av orgelfasaden från 1974 på norra läktaren
- Utvändig taklucka i norra takfallet. Takluckan har nu ersatt den tidigare enda möjliga vägen att besiktiga vinden, som innebar att resa en lös stege i kyrkorummet mot en befintlig lucka belägen cirka 6 meter upp. Takluckan är utförd i galvaniserad plåt som senare kommer att målas som omgivande takfall.
- Konservering av äldre dörröverstycke till predikstolen.

Trappa till norra orgelläktaren under tillverkning

Ny textilhurts på norra orgelläktaren

Ny sakristia under norra orgelläktaren

Nytt textilskåp i sakristian

Ny vägg mot norr med ingång till sakristian

Ny manöverpanel för ljus, ljud och klockringning

Vy mot koret efter restaureringen, med nytt dopaltare, ny klädsel på knäfall samt målade bänkar med nya dynor

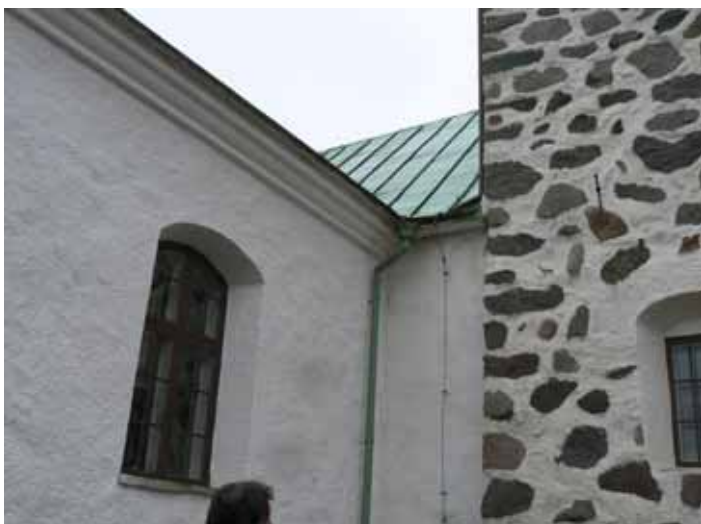
Orgel på norra läktaren före ommålning

Efter ny färgsättning

Lamphiss över långhuset

Norra takfallet före montering av taklucka

Taklucka på plats

AVVIKELSER OCH TILLÄGG FRÅN ARBETSHANDLINGAR

- En dåligt spänd väv i taket under västra läktaren demonterades och ersattes med ny dubbelpärspontad panel som målades med ljus grå linoljefärg. Förhoppningen var att den äldre träpanelen under väven skulle vara i så bra skick att den kunde tas fram och eventuellt endast målas. Det visade sig dock att trätaket var lagat och lappat med brädor av skilda dimensioner, varför den nämnda pärspontpanelen kom på plats.
- Väggar och valv var senast målade med en akrylhartsbaserad och därmed diffusionstät färg. Under detta färglager var det målat med en slamfärg, möjligen även med inslag av kc-färg. Med tanke på underlaget valde vi, för den nya avfärgning, en emulsionsfärg av fabrikat WIBO.
- Orangrepp i kyrkan och på dess träinredning. Även på vinden sanerades. Sanering utfördes av Anticimex.
- Solavskärmning på södervända fönster i kyrkan, i form av rullgardin i linnetyg.
- Nya balkar och golv i långhus och korsarm. Skadorna, främst kraftiga orangrepp, på trägolven var så omfattande att beslut togs att lägga nya brädgolv i långhus, kor, absid och nykyrka. I kor och absid målades det nya golvet med linoljefärg i den ljusgrå ton som fanns på det äldre trägolvet. De övriga nya golvbrädorna av furu behandlades med trälut + brunpigmenterad Timberex olja, fabrikat Welin & Co. De äldre demonterade golvbrädorna var i brun nyans och fernissade. Avvikelser har skett efter samråd med antikvarisk kontrollant

Takbrädor under västra orgelläktaren, efter att väven tagits bort

Pärspontpanel målad med linoljefärg

Rullgardin av linne

Nytt trägolv målat med linoljefärg

Nytt golv i nykyrkan

Lakttagelser under arbetet

När trägolvet under bänkkvarteret på långhusets södra sida demonterades framkom rester av den nedre delen av en rivna valvpilaster, belägen mellan de nuvarande södra fönstren. Det påträffade pilasterfragmentet i tegel härrör troligen från tiden då valvslagning vanligtvis utfördes i våra romanska landsortskyrkor, d.v.s 1400-talet. Troligen har långhuset varit välvt med två kryssvalv, slagna av tegel. Det var sålunda inte bara det nuvarande bevarade valvslagningen i koret utan även långhuset var kryssvälvt. Av den motsvarande södra pilasterens fundament fanns det inga spår. Förklaringen finns i att när nykyrkan byggdes var det nödvändigt att riva merparten av den tidigare norra långhusväggen. Däremot påträffas enstaka grundstenar både till den ursprungliga norra väggen, där nu valvet till nykyrkan finns, och till den äldre västra gavelväggen som låg under den nuvarande orgelläktarens östligaste del. Denna västliga ursprungliga gavelvägg bör rimligen ha rivits i samband med att tornet byggdes 1784. Tolkning: Rivningen av valven i långhuset utfördes med stor sannolikhet i samband med att nykyrkan byggdes 1822. För att integrera kyrkans äldre och yngre delar så att en harmonisk helhet präglade kyrkorummet uppfördes tunnvalv av trä även i det medeltida långhuset. Rent tekniskt skulle det, om man hade behållit de medeltida valven i långhuset, behövas fristående pelare för att bära upp kryssvalvet och då hade dessa hamnat i det nuvarande valvet mellan den gamla och nya delen av kyrkan. Tidigare uppgifter att det ursprungliga platta trätaket i långhuset skulle ha ersatts av det nuvarande tunnvalvet är således inte en korrekt tolkning.

Bild mot väster. Resterna av den rivna valvpilastern belägen mellan södra långhusväggens nuvarande fönsteröppningar.

Pilasterfragment mot söder

Bild mot väster. Grundstenar till den romanska kyrkans rivna norrvägg

Iakttagelser från vinden visar att tunnvalvens konstruktion över långhuset respektive nykyrkan är uppbyggda på samma sätt, med kilsågade och spontade brädor av varierade bredd. Även de bilade taklagen av furu över långhuset och nykyrkan synes ha tillkommit vid samma tillfälle. Dimensioner och sammanfogningar är lika utförda genom tappning och säkrade med dymlingar. Varje takstol utgörs av högben, hanbjälke, stödben och tass. Långhusets tio takstolar är numrerade med romerska siffror från väster till öster. På murkrönen vilar takstolarna på yttre och inre remstycken. En skillnad är dock att nykyrkans takplåtar vilar på en underbrädning av kilsågade och spontade brädor, en del med äldre smidda spikar, medan långhusets takplåtar ligger på horisontella läkt av varierande dimensioner. På långhusvindens båda murkrön finns det rikligt med krossade stenskrot, bruksrester samt krossade röda enkupiga takpannor, något som tyder på ett tidigare understruket tegeltak. Tilläggas skall att även enstaka takspån återfanns bland stenskrotet, med tanke på nykyrkans underbrädning med smidda spikar är det möjligt att nykyrkan från början hade ett spåntak. Långhusets östra gavelröste, mot koret, består av tuktad skiftlagd fältsten med rester av brett utjämnade fogar. Den översta delen av röstet är uppmurat med rött tegel. Inga spår av färgrester kunde iakttagas. En reservation får dock göras då ljusförhållandena var dåliga under dokumentationstillfället. Muren mot tornet, uppfört 1784, består av ej skiftlagda tuktade och kilade fältsten. Det skall också tilläggas att delar av äldre elinstallationer finns kvar i form av knoppledningar av porslin.

Tunnvalvet över långhusvinden

Gavelröste mot koret i öster

Gavelröste mot tornet i väster

I ett "Kontrakt angående nya bänkars anskaffande och nytt golfläggande i Gustav Adolfs kyrka" daterad Håslöv den 27 december 1901 av Märten Svensson anges att: - "att lägga nytt golf på gamla golfved i kyrkan på följande villkor: till golfvet användas 1 1/4 tums och 5 tums maskinhyflade Prima torra brädor af fur". Golfvet lägges så att det höjer sig 2 högst 3 tum öfver gången, och på syllar som anskaffas af kyrkorådet".

Det brunlackerade trägolvet som vid den nu aktuella restaureringen togs bort härrör således från 1902. I det ovan citerade kontraktet från 1901 omnämns "det gamla golfved i kyrkan". Delar av detta tidiga trägolv framkom i nykyrkan under det nu demonterade golvet. Troligen rör de sig om nykyrkans ursprungliga trägolv från 1822. Brädorna består av sågad fur med not, medan balkarna är bilade. Omnämnas skall att även platsen för kyrkans värmekamin, placerad vid valvet mellan långhuset och nykyrkans sydvästra hörn, framkom. Denna äldre värmekälla uppges ha tagits bort i samband med restaureringen 1939-40.

Nykyrkans ursprungliga trägolv från 1822 samt det nu borttagna brunlackerade golvet

Under det nuvarande stengolvet bestående av svarta och gula tegelplattor i långhuset och nykyrkan gångar återfanns ett äldre tegelgolv som med stor sannolikhet härrör från tiden då nykyrkan byggdes 1822. Det är nämligen samma typ av rött tegel både i nykyrkan och i den äldre delen av kyrkorummets. Tilläggs skall att två avvikande golvplattor påträffades i kyrkorummets sydvästra hörn, tegelplattorna 25 x 25 cm och 5 cm tjocka kan vara rester av den ursprungliga golvbeläggningen, men ligger då inte på ursprunglig plats då de framkom i den del som tillhör tornbyggnaden från 1784. Ingen dekoration eller spår av kalkbruk kunde iakttagas på golvplattorna. I samband arbetet med montering av radiatoren i korets södra del framkom fragment från två gravstenar. Gravstensfragmenten har troligen använts som underlag för det senare lagda tegelgolvet.

Framför altarrundeln. Under det nuvarande tegelgolvet ligger det äldre tegelgolvet, troligen från tiden för nykyrkans uppförande.

I samband med demontering av bänkarna framkom mot ytterväggarna, både i långhuset och nykyrkan, marmoreringsmålning med en beige gul bakgrund med svagt målade röda och blå linjer. Även på bågen mellan nykyrkan och långhuset västra del framkom rester av målade fältindelning. Marmorering i en beigeaktig ton fanns även ovan triumfbågen mot koret. I ett *"Kontrakt angående målningsarbete i Gustaf Adolfs kyrka"* daterad den 20 december 1901 förbinder sig byggmästare O Jacobsson i Åhus att utföra följande målningsarbete: 1) *"Kyrkans hvalvf målas med limfärg och dekoreras i enlighet med af mig till kyrkorådet aflemnad skiss eller af kyrkorådet bestämmes. 2) "Väggarnas öfre del målas jämväl med limfärg och dekoreras i enlighet med förbemälda skiss eller annan som af kyrkorådet godkänns."* 3) *"Väggarnas nedre del upp till fönstersmygen tillika med vapenhus, kor och sakristia målas med oljefärg; äfvenså hvalvbågarna.*

Nykyrkans östa långsida. Dekorationsmåleri bakom bänkgavlar

Dekorationsmåleri på bågen mellan långhus och nykyrka

Äldre foto som visar marmorerings- och dekorationsmåleri utfört 1902

Konserveringsarbeten

Ett äldre dörröverstycke som tidigare tillhört predikstolen, och som under en lång tid förvarats på tornvinden, blev föremål för konserveringsåtgärder. Arbetet utfördes av Berit Flarup från Konservator Herman Andersson AB. Genom att objektet har förvarats på tornvinden var det mycket nedsmutsat av damm och humus. Grå mögelväxt fanns i ringa omfattning. Dörröverstycket består av en polykrom konstruktion i furuträ ca 62 x 124 cm. Formen är ett klassiskt tympanon med underliggande fris och tandsnitt. På framsidan finns ett konstfullt målat änglaansikte. Framsidans fris har en målad text "vilken som går in genom dörena, han är heerden til fåren, för honom låter dörarvärden up JOH 10: v 2.3".

På baksidan/insidan finns en målad textkartusch. I den fragmentariskt bevarade texten kan tydas årtalet 1693 och namnet Olaus Aulin pastor. Olaus Aulin 1651-98 var kyrkoherde i Åhus. Måleriet är utfört i en tunn oljeteknik. Det omålade partiet på insidans övre högra sida tyder på att denna del suttit direkt mot trumfbågsytan. Flagnade kalkrester i anslutning till det omålade partiet indikerar ytterligare detta antagande. Omålade partier på överstyckets ovansida (mitt och sidor) visar att stycket krönts av tre skulpterade ornament. Relativt omfattande skador i färgskiktet, mekaniskt orsakade nötskador och skador till följd av rörelser i trämaterial. Lokalt omfattande möjligen pågående angrepp av trämask (strimmig trägnagare) Av överstyckets 23 stycken saknade tandsnitt fanns 6 stycken tillvaratagna. De utförda konserveringsåtgärderna bestod av varsam ytrensning med neutral diskmedel/vatten. Ytrensningen inkluderar insidans flagnade kalkskikt. Nedfästning av uppskalningar i färgskiktet med Acronal 300 D (BASF). Impregnering av stabilisering av maskangripet trä med Mowilith 50 löst i metanol. Uppspackling av substansskador i trämaterial orsakade av trämaskangrepp, utfördes med spackel av sågspån och PVAc-lim (Cascol 3304)/vatten 1:1. Tillverkning av saknade tandsnitt. Genom utförande i ek uppnåddes en karaktär av åldrat material samtidigt som kompletteringen lätt kan identifieras. Fastlimning av lösa tandsnitt med Cascol 3304. Stabiliserande limning av konstruktionen med Cascol 3304. Ytbehandling med tunn Damarlösning (Ottosson) brukslösning/balsamterpentin 1:1.

Förutom nämnda arbete med dörröverstycket utfördes konserveringsarbeten på kalkmålningar i koret, med altarpopsatsen, predikstolen och krucifixet samt med den västliga orgelfasaden/orgelläktaren. Den antikvariska kontrollen av dessa arbeten utfördes av Regionmuseet i Kristianstad.

Dörröverstyckets baksida, före konserveringsåtgärder

Dörröverstyckets framsida, efter konserveringsåtgärder

Foto: Herman Andersson

Foto: Herman Andersson

Antikvarisk kommentar

Ur kulturhistorisk synpunkt var det viktigt att vi fick möjlighet att fastställa delar av kyrkans byggnadshistoria som inte tidigare har omnämnts. Det ursprungliga romanska kyrkorummets gränser tillsammans med att långhuset varit kryssvälvat gick, genom den nu avslutade restaureringen, att fastställa. Med stor sannolikhet var långhuset kryssvälvat fram till 1822 då nykyrkan tillkom och både den nya och gamla delen av kyrkan försågs med tunnvalv av trä. Inga äldre kulturlager framkom i samband med de relativt ytliga markingrepp som utfördes inom kyrkorummet. De nämnda grundstenarna och de nedre resterna av valvpilastern framkom i omrörda jord/sandlager.

Det dekorationsmåleri som framkom på väggar och valvbågar härrör från 1902. Dock fanns inga originalskisser i församlingens arkiv som kan bekräfta att det ursprungliga förslaget utfördes som det äldre fotografiet visar. Ytterligare arkivstudier kan troligen ge svar på denna och andra frågor som rör tidigare restaureringar och förändringar i kyrkorummet.

Det är av stor vikt att den påbörjade klimatmätningen utförs minst ett år framåt samt att resultatet utvärderas. Ur antikvarisk synpunkt är det väsentligt att det nya värmesystemet innebär en minskad och inte en ökad risk för klimatbetingade skador på inventarier och kalkmåleri

Övrigt

Fotodokumentation före, under och efter arbetenas genomförande har utförts av Malmö Kulturmiljö om inte annat anges. Dokumentationsmaterial och övriga handlingar med relevans för ärendet förvaras i Malmö Kulturmiljös arkiv.

Referenser

Andersson H. Konserveringsrapport. *Konservering av äldre dörröverstycke till predikstolen i Gustav Adolfs kyrka* 2008

Gustav Adolf församlings arkiv. *Kontrakt/arbetsbeskrivningar daterade 1901*

Rosenberg N-G. *Gustav Adolfs kyrka, en vägledning*. Kristianstad 1995

Ponnert Arkitekter AB, *Arbetskopia underhållsplan Gustav Adolfs kyrka* 2008

Ponnert Arkitekter AB, *Arbets- och materialbeskrivning* 2006

Årets rapporter

Lista över utgivna rapporter inom Malmö Kulturmiljös rapportserie – Enheten för Kulturmiljövård Rapport:

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2008:001

Carola Lund

Antikvarisk kontroll. Flensburgska gården – Fasadändring samt förnyad VS-anläggning. Fastigheten Oscar 25 och 26 i Malmö stad. Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2008:002

Carola Lund

Arbeten utförda 1955–2007. Malmö Stadsteater – Malmö Förskönings- och Planteringsförenings insatser gällande Malmö Stadsteater. Fastigheten Teatern 4 i Malmö stad. Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2008:003

Olga Schlyter

Byggnadsantikvarisk studie. Tripasin. Ombyggnad av korvskinnfabrik till gymnasieskola. Fastigheten Grytan 7 i Malmö stad. Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2008:004

Jörgen Kling

Antikvarisk kontroll. Oxie kyrka. Nytt läktarräcke. Oxie församling, Oxie socken i Malmö stad. Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2008:005

Olga Schlyter

Kulturhistorisk utredning. Mobilia. Från manufaktur till köpcentrum. Fastigheten Bohus 8 i Malmö stad. Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2008:006

Jörgen Kling

Antikvarisk kontroll. Örsjö kyrka. Invändig restaurering. Villie församling, Örsjö socken i Skurups kommun. Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2008:007

Carola Lund

Antikvarisk kontroll. Hipp. Förändringsarbeten gård. Fastigheten von Conow 42 i Malmö stad. Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2008:008

Carola Lund

Arbeten utförda 2002–2007. Kvarndala gård. Malmö Förskönings- och Planteringsförenings insatser gällande Kvarndala gård. Fastigheten Västra Klagstorp 11:70 i Malmö stad. Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2008:009

Carola Lund

Antikvarisk kontroll. Malmö stadsteater. Tillbyggnad. Fastigheten Teatern 4 i Malmö stad. Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2008:010

Carola Lund och Olga Schlyter

Metodutredning. Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Uppföljning av Malmö stads miljömål.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2008:011

Jörgen Kling

Antikvarisk kontroll. Degeberga kyrka. Utvändig restaurering. Degeberga kyrkliga samfällighet, Degeberga socken i Kristianstad kommun. Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2008:012

Olga Schlyter

Kulturhistorisk utredning. Scan i Kävlinge. Underlag för planprogram. Fastigheten Exporten 15 i Kävlinge kommun. Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2008:013

Jörgen Kling

Antikvarisk kontroll. S:t Johannes kyrka. Konservering av väggmålningar. Malmö kyrkliga samfällighet, Malmö stad. Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2008:014

Anders Reinsert

Antikvarisk kontroll. Hedmanska gården. Byte av syll, hus C. Fastigheten Gyllenstjärna 7 i Malmö stad. Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2008:015

Lars Persson

Kulturhistorisk utredning. På jakt efter Hovdala by. En kultur-geografisk studie av huvudgården Hovdalas ägoområde. Brönnestads socken i Hässleholms kommun. Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2008:016

Jörgen Kling

Antikvarisk kontroll. Järrestads kyrka. Invändiga underhållsarbeten. Simrishamns kyrkliga samfällighet, Järrestads socken i Simrishamns kommun. Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2008:017

Jörgen Kling

Antikvarisk kontroll. Näsums kyrka. Inbrotts- och brandlarmsinstallation. Näsums församling, Näsums socken i Bromölla kommun. Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2008:018

Anders Reinsert

Vård- och underhållsplan. Kronetorps mölla. Fastigheten Arlov 7:16 i Burlövs kommun. Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2008:019

Jörgen Kling

Antikvarisk kontroll. Eljaröd kyrka. Invändig restaurering, konserveringsarbeten samt ombyggnad av bårhus. Brösarp-Tranås församling i Tomelilla kommun. Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2008:020

Anna Andréasson

Trädgårdsantikvarisk undersökning. Ulla Molins trädgård. Inventering av trädgårdens växtmaterial samt vård- och skötselplan. Fastigheten Spättan 1 i Höganäs kommun, Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2008:021

Anna Andréasson

Trädgårdsantikvarisk undersökning. Kvarndala gårds trädgård. Inventering av bevarade strukturer och växtmaterial samt vård- och skötselplan. Fastigheten Klagstorp 11:70, Västra Klagstorps socken i Malmö stad, Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2008:022

Lars Persson och Anders Reinsert

Kulturmiljöutredning. Kulturmiljövärden på Falsterbohalvön. En studie av kulturmiljövärden relaterat till framtida skyddsvallar mot översvämning. Vellinge kommun, Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2008:023

Jörgen Kling

Antikvarisk kontroll. Gustav Adolfs kyrka, Viby. Invändig restaurering. Fjällkinge kyrkliga samfällighet i Kristianstads kommun, Skåne län.

Bilaga 1 Arbetsbilder

